

СЪДЪРЖАНИЕ - бр.1`2004

С ПОГЛЕД КЪМ БЪДЕЩЕТО

[Дамян Дамянов – 2004 – година на Съюза на учените в България](#)

Етиен де Волф – Въздействието на науката върху обществото

Николай Василев – Глобалната човешина

Васил Проданов – Биоетическите изследвания в България

АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ

Румен Георгиев – Международният валутен фонд и парично-фискалната система в България

Румен Николов - Ролята на образованието, научните изследвания и новите технологии за развитието на обществото

Тодор Нешков – Втора регионална конференция по инженерно образование в София

ОСНОВОПОЛАГАЩА МИСИЯ

Георги Бакалов – Софийският университет през годините

Пенка Лазарова – Ролята на Физико-математическия факултет за организиране на Висшето техническо училище в София

Трибуна на младите

Отличия на фондация “Еврика”

Горан Попов – Щрихи към личността на твореца

Анета Атанасова – Специфични трудности в ученето – емоционални и социални аспекти

МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Дамян Дамянов – СУБ и CAISTC – перспективно сътрудничество

Протокол за сътрудничество

Георги Василев – Именник на българските учени в чужбина

Ася Григорова - Научната програма на НАТО променя своята насока – нови изследователски приоритети и нови критерии за финансиране

ЗАСЛУЖЕНО ПРИЗНАНИЕ

Награди на Министерството на образованието и науката за приноси в науката

Наградени научни колективи за високи резултати при разработката на научноизследователски проекти в Осма конкурсна сесия на НС “Научни изследвания”

Годишна президентска награда “Джон Атанасов” за постижения в развитието на информационното общество

ГОДИШНИНИ

Божидар Маврудчиев – Честит деветдесет годишен юбилей, академик Костов!

Борис Йовчев - Проф. Стоян Попов – 90-годишен юбиляр

Виктория Георгиева – 75 годишен юбилей на професор Иван Душанов

Найден Найденов – Проф. дхн Димитър Клисурски на 70 години

СЪСТАВ НА НАУЧНИТЕ КОМИСИИ КЪМ ВИСШАТА АТЕСТАЦИОННА КОМИСИЯ

НАУЧНИ ИЗЯВИ В СУБ

Георги Попов – Научни изяви в СУ-Русе

КНИГОПИС

2004 – ГОДИНА НА СЪЮЗА НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Проф. д-р Дамян Дамянов, дмн, Председател на СУБ

Преди 60 години, на 30 октомври 1944 г., 16 изтъкнати и прогресивни български учени поставят началото на нова организация на хората от науката. На първата сбирка се приема наименованието Съюз на научните работници в България (СНРБ), който има за цел да пропагандира и да съдейства за развитието на науката като един от най-важните фактори за културното и икономическото израстване, за постигане благополучието на народа.

Тези 16 създатели на Съюза са: проф. д-р Асен Хаджиолов, проф. Георги Павлов, Тодор Самодумов, д-р Дончо Костов, д-р Кирил Драмалиев, Владимир Христосков, Никола Алтънски, Пейчо Поппетров, Жак Натан, Евгени Каменов, Ангел Ангелов, д-р Михаил Геновски, д-р Димитър Йорданов, д-р Вера Златарева, доц. Александър Бурмов, Кирил Братанов.

В основата на разработването на първия устав на Съюза и на цялата организаторска работа по провеждането на учредителното събрание са Владимир Христосков и д-р Михаил Геновски. Владимир Христосков е завършил физика в Софийския университет, една година е бил Хумболтов стипендиант, аеролог в Пловдив и Божурище с научни публикации. През 1941 г. е осъден на 15 години строг тъмничен затвор. Юристът д-р Михаил Геновски по това време е редактор на вестник “Земеделско знаме”, печатен орган на БЗНС. В първото ръководство са избрани проф. д-р Асен Хаджиолов – за председател, д-р Михаил Геновски за подпредседател и Вл. Христосков – за секретар. Фактически тези трима учредители на Съюза са и негови кръстници.

Новосъздаденият съюз бавно набира скорост. През 1950 г. негови членове са 890 научни работници, обединени в 11 научни секции и 3 клона. През 1969 г. членове са вече 3950 учени, организирани в 17 секции и 12 клона. По това време функционират 28 висши учебни заведения с 3500 преподаватели и над 80 000 студенти, както и 8500 научни работници от 58 научноизследователски институти, включени в две академии (БАН и АСН) и 85 ведомствени научни институти.

Обществено-икономическото развитие на страната дава сериозен отпечатък и върху дейността на Съюза, върху формите и методите му на работа. Условно развитието на Съюза можем да разделим на три етапа – до 1966 г., до 1990 г. и сегашният период.

Учредителите на Съюза имат различни политически виждания, но тях ги обединява желанието чрез науката да допринесат за изграждането на нова България. Силно изразеният идеологически заряд е една от причините членският състав да нараства бавно, да се акцентира преди всичко върху разпространяването на научни и политически знания посредством лекции, беседи, семинари, научно-популярни лектории и т.н. Ежегодно членовете на Съюза изнасят по няколко хиляди лекции, които безспорно са имали за цел “борбата срещу остатъците от буржоазното минало”.

Освен с учредяването, този период от дейността на Съюза ще остане паметен и с изграждането на Международния дом на учените. На 21-та сесия на Изпълнителния съвет на Световната федерация на научните работници, състояла се през 1961 г. в Будапеща, се приема предложението на СНРБ за изграждане на този дом в България. Сключват се споразумения за доставка на машини, апарати, строителни материали и предмети за обзавеждане с аналогичните съюзи от тогавашните ГДР, Полша и Чехословакия. Основният камък на МДУ е положен на 29 август 1964 г., а през юни 1966 г. той посреща първите свои гости – летовници от ГДР, Полша, Чехословакия и България. И до днес МДУ е стълб на Съюза, утвърден, всепризнат и търсен конгресен център и почивна база за българските учени.

Вторият период от дейността на СУБ е свързан с постепенно изоставяне на идеологическия подход към науката. В тази сфера за разлика от всички останали дейности, най-рано идеологизмите започват да отстъпват и се заменят с нормалния общопризнат подход към научната дейност. За това допринасят непрекъснато разрастващите се международни връзки не само в рамките на тогавашния СИВ. Наред с това Съюзът все по-силно изразява своите функции в защита на учените. Той получава правото да осъществява и някои държавни функции – разпределя средства на организации в сферата на науката и висшето образование, предоставя документи за получаване на допълнителна жилищна площ, събира отчисления от хонорарите на учените за техни публикации, предоставя възможност на учените за частна дейност и т.н. Ето защо през 80-те и особено през 90-те години на миналия век броят на индивидуалните съюзни членове достига близо 13 000 учени, а броят на колективните членове на Съюза (различни научни дружества) става 33. На практика Съюзът се утвърждава като обществено-творческа организация на по-голямата част от научната общност в страната.

През 1990 г. Съюзът на научните работници в България се преименува в Съюз на учените в България. Той се отърси от всякакви идеологии и партийни пристрастия, стана действително демократичен, независим, непартиен и неправителствен. Изключително показателен факт за демократичната основа на Съюза е, че той единствен от обществените организации не се разпадна след 1989 г. и не се раздвои. Броят на членовете му намаля. Сега в него членуват над 5000 индивидуални членове, обединени в 30 секции и 26 клона. Но за тази численост има и обективни причини – почти напълно беше ликвидирана отраслевата наука поради липса на държавна подкрепа и стратегия. Въпреки поетите функции от СУБ за работа в обществена полза, управляващите бягат от ангажиментите си, поети с гласуваните от самите тях закони.

През различни превратности премина досегашния път на Съюза. Но има неща, които винаги са били характерни за него и на практика не са се променили:

За членове на Съюза са приемани хора въз основа на тяхната научна продукция, без значение на техните политически пристрастия и виждания.

В рамките на възможностите си СУБ винаги е подпомагал своите членове.

Всички негови звена са имали представители в най-важните ръководни органи на Съюза.

Съюзните звена (секции и клонове) са имали самостоятелност в действията си и в своето управление, т.е. Съюзът действа на федеративен принцип.

Научните прояви са основно направление на съюзната дейност, като непрекъснато нараства тяхната значимост и мащабност.

И нещо много важно – за изминалите 60 години СУБ придоби името и признанието на обществена организация със стабилно присъствие в живота на нацията, на научната общност, на творческата интелигенция.

Ø Съюзът обединява учени от различни учебни и научни заведения, заличавайки “местния патриотизъм” и индивидуалните интереси. Той обобщава рационалното, общополезното за науката и висшето образование, за учените и преподавателите от предложенията на своите членове и от ръководствата на звената.

Ø Съюзът поставя на общественото внимание наболели въпроси в развитието на страната, насочва вниманието към необходимостта от съхраняване на високо ниво в образователната система и на традициите, в развитието и израстването на млади кадри. Съхраняването им за страната е запазване на националното богатство, но и на бъдещето на страната.

Ø Съюзът дава личен принос в поставянето на проблемите и предлага рационални решения, стига да бъдат чути от ръководствата на държавата и Народното събрание. Той търси отговор на въпроса разбира ли общественото необходимо от наука. Още по-болезнен е въпросът дали Министерски съвет и министри, Народно събрание и народни представители разбират нуждата от научни изследвания и иновации за излизане на България от кризата, от застой. Дали имат държавна и политическа воля да дадат път на учените.

Ø Съюзът полага усилия за възстановяване и рационализиране на връзката между науката и икономиката. Търговската дейност дава скромни дивиденди с променлив успех. Съюзът подкрепя необходимостта от стратегия за науката и работи за формулиране на приоритетните за страната области. За нас е ясно, че реални успехи днес постигат страни, в които се формулира единна държавна политика в подкрепа на иновации, на високи технологии, на информатика.

Ø Съюзът отчита неблагоприятни тенденции във висшето образование наред с реални успехи за промяна на българските традиции в духа на европейските тенденции. Необходим е критичен поглед, анализ, строг регламент на дейностите.

В годината на своята 60 годишнина СУБ стои стабилно като обществена организация на българските учени. Нашата стратегическа цел е формулирането и консенсусното приемане на дългосрочна стратегия за развитието на науката и висшето образование. С поглед към бъдещето нашите стратегически цели са насочени към търсенето на отговори и постигането на реални ефектина въпросите за:

q Наука и образование: връзката на науката с образованието, на активиране на научната дейност в университети и висши училища и на обучението на млади учени в научни организации.

q Наука и общество: оценката на обществото, правителството и държавните институции за необходимостта на страната от наука.

q Наука и икономика: ефективно реализиране на научните постижения в практиката, засилване интереса към наукоемки технологии и иновации.

q Наука и човешки ресурси: съхраняване на научния потенциал; конкурсно, но адекватно финансиране; формулиране на приоритетни за страната области.

q Социален статус на българския учен, обуславящ необходимостта и престижността на тази творческа професия.

q Науката и висшето образование в страната в духа на европейската интеграция и балканските реалности.

Отговор на тези въпроси е необходим. СУБ ги поставя на открита дискусия сред учени и преподаватели, но и пред цялото българско общество. Надяваме се едногодишното обсъждане да ангажира вниманието на нашите членове, на научно-преподавателските карди, на икономисти, финансиста и социолози, на мениджъри и инвеститори, на български журналисти. В тази дискусия трябва да вземат участие министри и народни представители. СУБ, съвместно с БАН, СУ "Св. Кл. Охридски", Съвета на ректорите, респективно университети и висши училища, ФНТС, НЦАН и др. заинтересовани научни и учебни звена пристъпват по този начин към подготовката на Национален конгрес за науката.

Нека сами потърсим отговорите и наложим решенията, които са в интерес на страната и народа ни.